

Nr 50.

Av fru **Boman m. fl.**, om statsbidrag till Rånebygdens kalkbruksförening u. p. a. för uppförande av en kalkbruksanläggning.

I Prästholmen inom Råneå socken av Norrbottens län finnes en kalkfyndighet av betydande mäktighet. Densamma, som fördelar sig på tvenne, varandra närliggande områden, har efter ingående undersökning beräknats ha en tillgång av ca 600 000 ton kalksten, vilket i utvunnet skick motsvarar ca 360 000 ton kalk. Genom utvinning av denna kalkstensförekomst skulle behovet av kalk för jordbruksändamål inom övre Norrland i stor utsträckning kunna tillgodoses på ett för konsumenterna bättre och även för statsverket billigare sätt än vad som för närvarande är fallet. Den möjliga produktionen av jordbrukskalk från fyndigheten har beräknats till ca 6 000 ton kalk per år. Förbrukningen av jordbrukskalk inom Norrbotten utgjorde år 1944 7 864 ton, varav ca 45 % dittransporterades med fartyg söderifrån och återstoden med järnväg ävenledes från sydligare landsdelar. Länets hushållningssällskap har beräknat, att det för närvarande skulle erfordras minst 18 000 ton bränd kalk årligen för att det norrbottniska jordbrukets kalkbehov nöjaktigt skulle tillgodoses. Efter en av hushållningssällskapet väntad fortgående nyodling inom länet skulle behovet stiga med ytterligare ca 3 600 ton kalk per år för grundkalkning.

Då vidare någon nämnvärd kalkstensbrytning för jordbruksändamål ej förekommit inom Norrbottens län under de senaste åren, torde det icke föreligga någon som helst tvekan om att det föreligger ett betydande behov av jordbrukskalk inom ifrågavarande landsdel samt att därför avsättningsmöjligheterna för kalk från fyndigheten i Prästholmen måste betraktas såsom mycket goda under förutsättning av normala brytnings- och produktionskostnader. Hela den beräknade årsproduktionen om ca 6 000 ton kalk skulle sålunda lätteligen kunna konsumeras inom området i fråga.

För exploatering av kalkstensfyndigheten har bildats Rånebygdens kalkbruksförening u. p. a. I denna har kommunen tecknat andelar för 50 000 kronor, och enskilda intressenter inom bygden beräknas teckna andelar för 60 000 kronor. Råneå kommun har bekostat ingående förundersökningar angående fyndigheternas mäktighet, avsättningsmöjligheterna och produktionskostnaderna, vilket allt gått på ett belopp av ca 35 000 kronor. Den på grundval av detta material upprättade kalkylen visar, att för en årlig kapacitet av 6 000 ton jordbrukskalk skulle erford-

ras ett anläggningskapital av något över 400 000 kronor. Kalkens självkostnadspris vid bruket har beräknats till 38 kronor per ton. Med ledning av införskaffade uppgifter angående jordbrukskalkens nupris på olika, för avsättning av ifrågavarande kalk lämpligt belägna orter inom Norrbottens län samt den nuvarande konsumtionen inom dessa områden har beräknats, att en exploatering av fyndigheterna bör resultera i en i stort sett normal vinst på anläggningskapitalet.

Som genom andelsteckning i bygden endast åstadkommits ett startkapital av 110 000 kronor, varav en del åtgått till förundersökningar, har föreningen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om dels statsbidrag å 150 000 kronor, dels ock ett under de första åren räntefritt lån av statsmedel å likaledes 150 000 kronor för uppförande av den planerade kalkbruksanläggningen.

Kungl. Maj:t har efter hörande av lantbruksstyrelsen, som tillstyrkt ett statsbidrag av 100 000 kronor och 200 000 kronor i statslån, samt kommerskollegium, som avstyrkt statsbidrag, i så måtto bifallit föreningens ansökan, att framställningen överlämnats till kungl. lantbruksstyrelsen för beviljande av lån å 300 000 kronor från statens kalkbrukslånefond. Detta lån löper med 4 % ränta från lyftningsdagen.

Anledningen till att Kungl. Maj:t icke ansåg sig kunna bevilja statsbidrag ens till någon del torde väl ha varit, att den förebragta driftskostnadskalkylen visar vinst. Det kan vara möjligt, att företaget under gynnsamma omständigheter oberoende av statsbidrag skulle kunna förrenta och amortera ett lån om hela det av Kungl. Maj:t beviljade beloppet. Någon säkerhet eller garanti därför finnes emellertid icke. Det är icke uteslutet, att den kalkylerade vinsten för företaget kan förbytas i förlust, vilken i så fall hårt kommer att drabba såväl kommunen som de enskilda andelstecknarna i bygden. Med den instabilitet, som för närvarande kännetecknar den inhemska prissituationen, samt de pågående och signalerade lönerörelserna inom avtalsmarknaden kunna såväl anläggnings- som driftkostnaderna stiga i sådan grad, att ovan påpekade alternativ ej kan avvisas såsom osannolikt. Att befolkningen i bygden redan nu är hårt belastad visar det förhållandet, att den kommunala utdebiteringen är uppe i 24 kronor 20 öre. Det torde redan därav vara förstäligt, att denna befolkning, som i gemen lever under ytterst små ekonomiska förhållanden, icke är hågad att taga på sig risken av ytterligare stora bördor.

Frågan om kalkbruket ligger därför nu så till, att intressenterna i föreningen, kommunen och de enskilda jordbrukarna, icke anse sig kunna igångsätta projektet, sedan Kungl. Maj:t avslagit föreningens ansökan i vad den avsåg statsbidrag utan återbetalningsskyldighet. Då det måste sägas vara av såväl allmänt som enskilt intresse, att den föreslagna

kalkbruksanläggningen kommer till stånd, bör frågan därom underställas riksdagens prövning.

Ur förstnämnda intressesynpunkt må till en början framhållas, att staten under de senaste åren lämnat bidrag till fraktlindring för jordbrukskalk vid järnvägstransporter till den planerade anläggningens avsättningsområde till ett belopp om ca 20 000 kronor per år. Igångsättande av kalkproduktion i Prästholmen skulle därigenom innebära en årlig vinst för statsverket av detta belopp. Från denna utgångspunkt kan man således betrakta ett ev. statsbidrag såsom en frivillig avlösning med ett engångsbelopp av en åtminstone moralisk skyldighet att utgiva årliga fraktlindringsbidrag. Sett på litet längre sikt måste sålunda ett statsbidrag till anläggningens uppförande vara en god affär för statsverket. Ur teknisk synpunkt skulle en god och billig tillgång på jordbrukskalk inom det planerade avsättningsområdet betyda ökade produktionsmöjligheter till Norrbottens fromma genom att underlätta områdets brödsädsförsörjning.

För Råneå kommun skulle igångsättande av projektet ha en stor betydelse. Enligt beräkningarna skulle nya arbetstillfällen skapas för ett 25-tal man under ca 60 år framåt, varigenom kommunens skatteunderlag avsevärt skulle förbättras och detta möjliggöra en sänkning av det nu hårt pressande kommunala skattetrycket. Därigenom skulle även möjliggöras i första hand en minskning av det statliga skatteutjämningsbidraget.

Även ur de enskilda jordbrukarnas synpunkt föreligger givetvis, såsom redan framhållits, ett mycket stort intresse av att den planerade anläggningen kommer i gång.

De fördelar, som ur olika synpunkter äro förknippade med projektet, måste sålunda sägas helt och fullt motivera planernas realiserande. Det skulle helt enkelt vara olyckligt, om projektet ej kom till utförande. Därför torde det också vara allt skäl att staten genom ett kontant bidrag utan återbetalningsskyldighet möjliggör ett utförande av föreningens planer. Storleken av detta bidrag kan givetvis diskuteras, men den skulle kunna bestämmas till 100 000 kronor eller den summa, som lantbruksstyrelsen efter ingående prövning tillstyrkte. Även om man bortsåge från alla andra ekonomiska fördelar med projektets realiserande med undantag av det bortfallande statliga fraktbidraget för kalk, skulle detta bidrag vara helt intjänat på 5 år. Att staten tidigare insett den praktiska nyttan av ett dylikt bidrag till kalkbruksanläggning visar det förhållandet, att Kågedalens kalkbruksförening u. p. a. 1939 på vissa villkor erhöi statsbidrag med 50 000 kronor, vilket ungefär motsvarade hälften av dess anläggningskostnader för ett kalkbruk. I förevarande fall skulle det till 100 000 kronor föreslagna statsbidraget endast uppgå till en fjärdedel av anläggningskostnaden. Det är även att märka, att

Kågedalens kalkbruksförening icke uteslutande hade till uppgift att producera kalk för jordbruksändamål samt att den därav berörda bygden i gemen var betydligt bättre ställd ekonomiskt sett än vad Rånebygden är.

Såsom förutsättning för det här föreslagna bidragets utbetalande böra givetvis uppställas vissa villkor, vilka kunna utformas i huvudsaklig överensstämmelse med dem som lantbruksstyrelsen i sitt yttrande föreslagit.

I statsmakternas allmänna strävanden att förbättra den norrländska jordbruksbefolkningens allmänna ekonomiska standard måste produktionsfrämjande åtgärder utgöra en mycket viktig beståndsdel. Detta syfte skulle på ett mycket betydelsefullt sätt främjas genom tillkomsten av ett kalkbruk i Prästholmen, varigenom även jordbrukarna inom det berörda avsättningsområdet säkerligen skulle i högre grad än för närvarande få upp ögonen för de förbättrade produktionsresultat, som möjliggöras genom en för rationell växtodling och på denna grundad animalieproduktion nödvändig kalkning. Det föreslagna statsbidraget skulle innebära en hjälp till självhjälp eller med andra ord den ur social-etiska synpunkter bästa bidragsformen samt utgöra ett praktiskt utslag av norrlandism.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen såsom statsbidrag utan återbetalningskyldighet måtte bevilja Rånebygdens kalkbruksförening u. p. a. ett belopp av 100 000 kronor till uppförande av en planerad kalkbruksanläggning.

Stockholm den 16 januari 1947.

Märta Boman.

H. Hagberg.

J. O. Gavelin.

O. W. Lövgren.

Ivar Jansson.

Helmer Holmberg.

Hildur Ericsson.

Knut Stenvall.
